

Jasmina Tešanović

Ženski Sud, Sarajevo 2015.

Ja sam Žena u Crnom iz Beograda. Ja sam jedna od prvih koja je učestvovala u organizovanju feminističke konferencije u Istočnoj Evropi, Drug-ca Žena 1978. u Beogradu. Ja sam takođe autorka knjige „Dnevnik političkog idiota“, koja je možda prvi ratni dnevnik pisan od strane žene distribuiran preko interneta.

2005. godine našla sam se u Njujorku na UN konferenciji „Peking deset godina gasnije“. Moram vam ispričati nešto o svojoj čudnoj, konfliktnoj ulozi tamo. S jedne strane ja sam predstavljala grupu Žena u Crnom iz Beograda. S druge strane u jednom momentu sam postala predstavnica Srpske vlade, s obzirom da oficijalni predstavnici nisu uspjeli da dođu. Pitali su me da pričam u njeno ime.

U isto vreme, s obzirom da sam bila u Americi, bila sam aktivna članica grupe Code Pink žena za mir. Code Pink je bukvalno upao u UN zgradu tokom 8. marta i tokom ulične akcije.

UN sastanak je bio prekidan od strane predstavnika Bušove administracije, koji deluju zajedno sa satelitskim zemljama. U teškim uslovima Američkog rata protiv terorizma, svi su glasali kako im je rečeno da treba. Dok su ženske autonomne feminističke grupe imale svoju andreground paralelu i alternativna predavanja koja je vodila Šarlot Banč, aktivistkinja i akademska spisateljica. One su htele da zaustave, ili bar da stave na uvid javnosti loše stvari koje je radila oficijalna Bušova administracija. U međuvremenu vladine grupe, koje su bile fundamentalističke grupe protiv abortusa, pokušavale su da ukinu opciju slobode izbora od ženske platforme koja je doneta u Pekingu 1995. Oni su takođe želeli da uklone uključivanje ženskih ljudskih prava iz UN-ovih Milenijumskih ciljeva razvoja.

Sećam se da sam trčala gore-dole po stepenicama i informisala ljude o brzim, lukavim potezima sa oficijalnih sesija. Oni su skupljali glasove manje-više ilegalno. Uхватила sam ih na delu kada su pokušali da ukradu glasove iz Srbije dok sam ja bila u podrumu.

Međutim, posle tri dana borbe, uspjeli smo da zaustavimo tu agresiju i sačuvamo naša prava gotovo netaknuta. Ironija je što su oficijalne žene iz Američke ambasade hvalile ženska ljudska prava u Iraku. One su mislile na njihova prava na venčanicе. Zahvaljujući internetu i njihovom „yankee“ oslobođenju, žene iz Iraka su mogle da naruče svoje

venčanice iz celoga sveta, kroje i određuju kako žele da izgledaju i to sve od poznatih dizajnera!

Prekinuli smo pres konferenciju sa banerima protiv Američke vojne intervencije. Šetale smo ulicama Njujorka, pričale sa policajkama koje su želele da nas zaustave, o bitnosti osmog marta, ženskim ljudskim pravima, miru i pravdi.

Evo deset godina nakon tog previranja, danas, osvrćem se na te dane kao na romantična vremena. U ovim modernim vremenima terorizma i državnog terora, jasno je da su žene meta mnogih socijalnih katastrofa.

Sećam se života jedne moje rođake. Kao dete ona je čuvala ovce u malom selu na Balkanu. Kasnije je radila u fabrici piva, a onda je sahranila svog muža koji je dezertirao u ratu i počinio samoubistvo nakon što je učestvovao u zločinima, bivajući na pogrešnoj strani Bosne.

Rođaka je pričala sa mnom pošto je gledala po prvi put u životu satelitske vesti. Rekla mi je: „Toliko je nepravde i krvoprolića u svetu. A ja ništa o tome nisam znala. Mislila sam da sam ja ona koja nema sreće“.

Ta žena, nekada i sada, žena kao što je ona, one su nove heroine našeg vremena. One su kraljice palog globalizovanog sveta, kraljevstva patrijarhalnih ratova i kultura. Njihova ženska platforma ima mnogo više zajedničkog nego njihova agenda vezana za etničke i nacionalističke pokrete.

Kada su ratovi na Balkanu počeli devedesetih godina, žene su bile jedine koje su reagovala sa mirovnjačkim inicijativama. Posebno u Srbiji, s obzirom da je Beograd bio centar zla, glavno mesto odakle je sve počelo. Morale smo da uradimo nešto povodom toga. Iako smo bile neorganizovane, kao četiri mačke kako mi kažemo u Italiji, uspevale smo da uradimo sve.

Kada su potpisani mirovni ugovori, žene su opet gurnute pod tepih. To je nešto što se uvek dešava posle rata, ali ovaj put nije uspelo u potpunosti. Ratovi uvek grubo pokazuju sramotu takozvanog mira, posebno kada su žene u pitanju. Ženska tela kao ratna područja, kao lakmus za demokratiju i mir.

Na primer, zahvaljujući svetskim aktivistima i svedočenjima hrabrih žena, po prvi put u istoriji silovanje je prihvaćeno kao ratni zločin. Sada je tretirano kao zločin protiv čovečnosti u sudu za kažnjavanje ratnih zločina počinjenih na teritoriji bivše Jugoslavije u Hagu.

Posle 11. septembra 2001, i kasnije posle svetske ekonomske krize 2008, problemi ljudskih prava su bili progutani od strane globalizacije i balkanizacije. Politička tranzicija posle pada Miloševića, Srbija je postala prelazak u ništa. Katastrofe globalnog zagrevanja, cunami i zemljotresi u Japanu, pored oružanih sukoba izjednačavajući bogate i siromašne.

Naša vlada nije uradila mnogo toga povodom problema, ili kao što Hana Arent kaže, učinila je da su silovanja i ubistva moguća. Umesto toga, fokusirali su se na instrumentalizaciju žrtvinih priča, posebno ženskih, koje su preživele svoje muškarce.

Tako da smo mi žene odlučile da napravimo promenu. Ove hrabre svedokinje iz celog regiona, drugačijih nacionalnosti i religijskih pozadina su pozvane od strane Žena u crnom na regionalni sastanak i konferenciju kako bi mogle da ispričaju svoje priče. Tako da ove priče mogu da budu zabeležene, u cilju kako bi bile vidljive. Postratni mir se nikad nije bavio prošlošću. Mir se nije suočio sa počiniocima rata, praveći lustraciju agresivnog državnog sistema, ili sumnjao u moralne vrednosti kriminalnih etničkih ratnih heroja.

Sve te priče su platforme za pravdu. Lične ženske priče, koje su dosta bolne, podeljene u četiri grupe: etičko, militarističko, ekonomsko i rodno/seksualno nasilje. Ženski koncept pravde je baziran na harmoniji između emocija i principa a ne samo na objektivnim činjenicama recitovanim u ratnim sudovima.

U fokusu imamo žene koje su preživele. One nam govore šta su videle i uradile, i njihovi glasovi stvaraju alternativnu istoriju. Muška mejnstrim istorija nema kontinuiranu priču o otporu, to je diskurs konflikata i ideologija. Ali činjenica da svedokinje provode vreme zajedno donosi potpuno novi nivo znanja, posebno između njih samih.

Neke žene su želele da ostanu u grupi, neke su želele lični tretman, neke su trebale prijateljicu/prijatelja, neke tarapeutkinju, ali ni jednoj nije bilo žao što je to uradila. One su imale lične pritiske od strane njihovih porodica koji su bile uplašene za njihove živote. Dobijaju političke pretnje iz nacionalnih institucija koje vide njihove priče kao uplitanja u njihov rad. Ali Ženski sud sa Balkana će opstati i proširiće se.

Daću vam kratak pregled porekla Ženskog suda sa Balkana. Kao što znate bilo je nekoliko značajnih presedana širom sveta od prošlog veka, ali ovaj ovakav je prvi u Evropi.

Naša pokojna feministkinja Žarana Papić, moja lična prijateljica iz detinjstva, koja je smislila prvu feminističku konferenciju u istočnoj Evropi kao što sam spomenula, 2001. godine zajedno sa Korin Kumar pričala je o pokretanju ženskog suda za zločine u bivšoj

Jugoslaviji. To je bilo posle pada Miloševića kada smo još imali nade da će biti bolje. Ali ideja se nije zadržala, verujem zato što smo se nadali da će nova vlada uraditi nešto povodom zločina.

Tek 2006. kada je Milošević umro iza rešetaka u Hagu, bez da je bio osuđen ili proglašen krivim, uznemirili smo se zbog kašnjenja i tame. Napravili smo seriju intervjua sa ženama. U to vreme sam ja pratila suđenje protiv paravojne formacije Škorpioni u Beogradu. Žene koje su preživele Srebrenicu su bile hrabe svedokinje, koje su došle da identifikuju svoje mrtve i da svedoče na sudu. Škorpioni su jedna od mnogo naoružanih militantnih grupa koje su počinile genocid u regionu. Te žene su čuvane Majke Srebrenice koje ni danas ne mogu da kažu da su došle blizu moralne ili društvene pravde.

Tih dana na radionicama ja sam predložila da bi posmrtni ostaci Miloševića trebali da budu posuti u masovnim grobnicama sa kostima hiljada njegovih žrtava. U isto vreme, regionalna komisija REKOM je osnovana sa ciljem da prikupi dokaze i sećanja i uspostavi mir i pomirenje u regionu. Ali Žene u Crnom su uradile nešto još bolje: primetile smo da rodna perspektiva nije bila prisutna u komisiji.

Dakle od 2010. regionalna inicijativa je vođena od strane Žena u Crnom iz Srbije kada su počele da organizuju seminare, sastanke sa ženama sa Kosova, iz Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije. Na našem sajtu možete videti brojne inicijative koje smo uradile od tada u celom regionu. Pored grupa, svedokinja i ekspertkinja takođe imamo i umetnike i umetnice i performere koji su se priključili našoj inicijativi.

Poslednji sastanak je bio u Vojvodini i bio je najveći: oko 50 žena, tri dana brejnstorminga i pripreme za javni izlazak koji će se održati u Sarajevu 9. maja. Žene će svedočiti, ekspertkinje će uklopiti priče u politički i istorijski kontekst. Nakon toga generalni zaključak će se izvući zajedno sa preporukama. Sud će biti javan, 200 ljudi jee očekivano, ali ja se bojim da neće doći puno mejnstrim javnosti.

Senzacionalni aspekt genocida, stvaranje od žrtve zvezdu koja će podići empatiju sveta za pet minuta, to je stvar koju moramo da izbegnemo. Previše krvi, previše nepravde, previše posla je uloženo da bi pustili da proteče niz reku ravnodušnosti.

Naravno da smo svedoci da se u svetu svakog dana dešavaju strašne stvari. Terorizam na univerzitetu u Africi, ubijanje 150 studenata, nema nikakvog posebnog uticaja na Evropu i severnu Američku intelektualnu savest. Hiljade žena u Nigeriji je oteto i kidnapovano, a Ukrajna ima milion izbeglica. Hiljade ljudi iz severne Afrike beže od rata u Magrebu do Italije, naravno da smo svesni svega toga.

Ali naši ratovi su naša dužnost. Princip Žena u Crnom (svih) nikada prikazan u pacifizmu ranije je da se borimo protiv naše vojske, da očistimo naša dvorišta prvo. Dragocena teorija nam govori da počnemo od nule, od naših emocija, naših sopstvenih tela.

Simon Vejl je rekla: „U slučaju krajnjeg previranja vrednosti, jedan može da veruje samo svojim emocijama.“ Mi smo to uradile, ali stojimo na ramenima onih izolovanih svedoka snimljenih (čak loše) u mejnstrim istoriji, od Kasandre do Antigone, kako bi izgradili kod različitih pravdi.

Zaključicu sa rečima nekih svedokinja. Neka govore za sebe, ali i za mene.

- Pedest majki koje su imale sinove i muževe su danas same. Moja životna priča je dugačka. Ja sam pričala javno o tome. Nemam više straha, možda zato što sam sve to preživela.

- Naš život se nastavlja kao da je rat juče prestao. Ali to nije naša krivica. To je svet koji vlada. Neke stvari su urađene. Mnoge ćemo da uradimo. Imamo decu, oni se spajaju sa ljudima širom sveta, pričaju jezike, pišu knjige...

-Najveća nepravda sa kojom se susrećemo je negiranje genocida koji se desio nama, žrtvama, od 1992.do 1995. Nema budućnosti i zajedničkog života dok se svi ne slože oko toga šta se desilo. Danas, naši mrtvi imaju svoje grobove i imena, ali mi želimo imena onih koji su to uradili!

-Teško mi je da pričam, da se koncentrišem samo na jedan događaj. Možete napisati knjgu zasnovanu samo na jednom danu.

-Ženski sud znači mnogo žrtvama iz Bosne i Hercegovine. Naručito ako počne da radi.

-Preživela sam da bih pričala. Kako će oni koji su odgovorni biti kažnjeni ako mi ćutimo?

-Čast je biti ovde sa ovim ženama. Žene nastavljaju misiju humansoti, pravde i ljudskih prava.

-Treba imati snage da bi preživeli sva ta poniženja i ostati normalan. Treba se boriti.

Imati cilj i dostići ga. Ja danas radim samo ono što me čini srećnom, ako sam srećna ovde doći ću i na sud takođe. Nisam uplašena više. Ponosna sam. Ne mogu zaboraviti. Posebno ne mogu oprostiti.

-Moramo misliti o budućnosti i pričati priče. Želim da povisim svoj glas tako da se čuje do kraja sveta.

-Ni dan danas ne znam šta se desilo mom mužu niti znam gde je. Ali imam samo jednu želju: da obnosim našu kuću u sećanju na tri osobe i da je nazovem Kuća Ponosa.

-Mi smo žene koje se bore za pravdu, uvek ću živeti u solidarnosti sa ovim ženama. Zajedno se smejemo i plačemo. Želela bih da ova grupa žena vlada svetom.

-Moja tragedija je što su me država i vlada izdale, živim u evropskoj Hrvatskoj u sobi od 12 kvadrata bez toaleta. Jel to dom?

-Ženski aktivizam mi je dosta pomogao. Želim da budem deo grupe. U Makedoniji postoji mnogo žena koje bi imale mnogo toga da kažu. Ali niko ih ništa ne pita, niti priča sa njima.

-Mene je sramota što sam deo mojih ljudi. U parlamentu su mi rekli da izdajem Sloveniju, a ja samo govorim istinu.

-Preživela sam mnogo bola, ali ja imam buntovan karakter. Ništa loše nisam uradila. Samo sam želela da stojim protiv nepravde i zato sam danas odbačena od svog društva. Muž mi je zabranio da se bavim aktivizmom. Ali ja sam nastavila zato što sam znala da je to ono što treba da radim.

-Srećna sam što sam deo Žena u Crnom i ako nisam osetila rat na svojoj koži. Svedokinje rata me čine boljom osobom.

-Uspeli smo da budem isplaćeni zbog naših štrajkova glada.

-I dalje tražim mir u svom životu. Tražim rešenje ovde zato što me vi slušate, želim da zaustavim zločine.

Prevela: Tijana Mirković